

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Р. РИКАМЉЕ
представено на 23 март 2023 година¹

Дело С-209/22

**Наказателно производство
при участието на:
Районна прокуратура Ловеч, ТО Луковит**

(Преюдициално запитване, отправено от Районен съд Луковит, България)

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси —
Право на информация в наказателното производство — Директива 2012/13/ЕС —
Право на достъп до адвокат в наказателното производство — Директива 2013/48/ЕС —
Досъдебна фаза на наказателното производство — Принудителна мярка личен обиск и
изземване — Национална правна уредба, която не урежда качеството „заподозрян“ —
Членове 47 и 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз —
Ефективно упражняване на правото на защита на заподозрените и обвинените лица при
съдебния контрол върху действията по събиране на доказателства“

I. Въведение

1. Преюдициалното запитване, отправено от Районен съд Луковит (България) на основание член 267 ДФЕС, има за предмет тълкуването на Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство², на Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане³ и на членове 47 и 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“), както и на принципите на законност и ефективност.

2. Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу АВ за държане на забранени вещества. Запитващата юрисдикция по същество поставя въпроса за защитата с оглед на правото на информация и на достъп до адвокат, предвидени в Директиви 2012/13 и 2013/48, от което трябва да се ползва лице, спрямо което в досъдебната фаза на наказателното производство е извършен личен обиск и изземване на

¹ Език на оригиналния текст: френски.

² ОВ L 142, 2012 г., стр. 1.

³ ОВ L 294, 2013 г., стр. 1.

притежавани от него вещи. Запитващата юрисдикция иска да се установи и обхватът на съдебния контрол върху принудителните способности за събиране на доказателства, който правото на Съюза изисква да бъде въведен. Така настоящото дело повдига чувствителни въпроси, свързани със защитата на правата на заподозрените лица и на обвиняемите в наказателни производства, по които Съдът трябва да се произнесе в интерес на последователното прилагане на правото на Съюза, както и на ефективната защита на основните права в пространството на свобода, сигурност и правосъдие.

II. Правна уредба

A. Правото на Съюза

1. Директива 2012/13

3. Член 2 от Директива 2012/13, озаглавен „Приложно поле“, предвижда в параграф 1:

„Настоящата директива се прилага от момента, в който лицето бъде уведомено от компетентните органи на държава членка, че е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление, до момента на приключване на производството, което означава окончателното решаване на въпроса дали заподозряното лице или обвиняемият е извършил престъплението, включително, когато е приложимо, производството по определяне на наказание и приключването на процедурите по обжалване“.

4. Член 3 от тази директива, озаглавен „Право на информация относно правата“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че на заподозрените лица или обвиняемите се предоставя незабавно информация относно най-малко следните процесуални права, както се прилагат съгласно националното право, с цел да се позволи ефективното им упражняване:

- а) правото на достъп до адвокат;
- б) всяко право на безплатна правна консултация и условията за нейното получаване;
- в) правото на информация относно обвинението в съответствие с член 6;
- г) правото на устен и писмен превод;
- д) правото да запазят мълчание.

2. Държавите членки гарантират, че информацията, предвидена в параграф 1, се предоставя устно или писмено, на прост и достъпен език, като се отчитат специфичните потребности на заподозрени лица или обвиняеми в уязвимо положение“.

5. Член 8 от посочената директива, озаглавен „Проверка и средства за защита“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че когато се предоставя информация на заподозрени лица или на обвиняеми съгласно членове 3—6, това се отбелязва в съответствие с процедурата за протоколиране, предвидена в правото на съответната държава членка.

2. Държавите членки гарантират, че заподозрените лица или обвиняемите или техните адвокати имат правото да оспорят, в съответствие с процедурите в националното право, евентуалния пропуск или отказ на компетентните органи да им предоставят информацията в съответствие с настоящата директива“.

2. Директива 2013/48

6. Член 2, параграф 1 от Директива 2013/48 е със следния текст:

„Настоящата директива се прилага за заподозрени или обвиняеми в наказателно производство от момента, в който компетентните органи на държава членка уведомят лицата, с официално съобщение или по друг начин, че са заподозрени или обвиняеми в извършването на престъпление, независимо дали лицата са задържани. Тя се прилага до приключване на производството, което означава окончателното решаване на въпроса дали заподозреният или обвиняемият е извършил престъплението, включително, когато е приложимо, постановяването на присъдата и изхода от евентуални обжалвания“.

7. Член 3 от тази директива гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражнят правата си на защита.

2. Заподозрените или обвиняемите имат право на достъп до адвокат без неоправдано забавяне. Във всички случаи заподозрените или обвиняемите трябва да имат достъп до адвокат, считано от настъпването на по-ранния от следните моменти:

- а) преди да бъдат разпитани от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган;
- б) при извършването на следствено действие или на друго действие по събиране на доказателства от страна на разследващите или на други компетентни органи съгласно параграф 3, буква в);
- в) без неоправдано забавяне след задържането;
- г) когато са призовани да се явят пред съд, компетентен по наказателни дела — своевременно преди явяването им пред този съд.

3. Правото на достъп до адвокат включва следното:

- а) държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите имат правото да се срещат насаме и да осъществяват връзка с представляващия ги адвокат, включително преди разпита от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган;

- б) държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите имат право техният адвокат да присъства и да участва ефективно по време на разпитите им. Това участие се осъществява в съответствие с процедурите по националното право, при условие че тези процедури не засягат ефективното упражняване и същността на посоченото право. [...]
- в) държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите имат най-малко право техният адвокат да присъства на следните следствени действия или действия по събиране на доказателства, когато тези действия са предвидени в националното право и когато заподозреният или обвиняемият е длъжен или му е разрешено да присъства при извършването на съответното действие:
- i) разпознаване;
  - ii) очна ставка;
  - iii) възстановка на местопрестъплението.

[...]

6. При изключителни обстоятелства и само в досъдебната фаза държавите членки могат да използват временна дерогация от прилагането на правата, предвидени в параграф 3, доколкото това е обосновано предвид конкретните обстоятелства по делото от една или повече от следните наложителни причини:

[...]

б) когато е наложително предприемането на незабавни действия от страна на разследващите органи, за да се предотврати сериозно възпрепятстване на наказателното производство“.

8. Член 12 от посочената директива, озаглавен „Средства за правна защита“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите в наказателно производство, както и издирваните лица в производство по европейска заповед за арест, разполагат с ефективни средства за правна защита съгласно националното право в случай на нарушаване на правата им по настоящата директива.

2. Без да се засягат националните правила и системи относно допустимостта на доказателствата, държавите членки гарантират, че при оценката в рамките на наказателно производство на обясненията на заподозрени или обвиняеми или на доказателства, получени в нарушение на правото на тези лица на адвокат, или в случаите когато е разрешена дерогация от това право в съответствие с член 3, параграф 6, се зачитат правата на защита и справедливостта на производството“.

Б. Българското право

9. Съгласно член 54 от Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 28 октомври 2005 г., наричан по-нататък „НПК“), в сила от 29 април 2006 г., обвиняем е лицето, което е привлечено в това качество при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

10. Член 55 от посочения кодекс, със заглавие „Права на обвиняемия“, предвижда:

„(1) Обвиняемият има следните права: да научи за какво престъпление е привлечен в това качество и въз основа на какви доказателства; да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението; да се запознава с делото, включително и с информацията, получена чрез използване на специални разузнавателни средства, и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в наказателното производство; да прави искания, бележки и възражения; да се изказва последен; да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, и да има защитник. Обвиняемият има право защитникът му да участва при извършване на действия по разследването и други процесуални действия с негово участие, освен когато изрично се откаже от това право. [...]

(2) Обвиняемият има право да му бъде предоставена обща информация, улесняваща неговия избор на защитник. Той има право свободно да осъществява връзка със защитника си, да се среща насаме с него, да получава съвети и друга правна помощ, включително преди започване и по време на провеждане на разпита и на всяко друго процесуално действие с участие на обвиняемия.

[...]“.

11. Член 164 от същия кодекс, озаглавен „Обиск“, гласи:

„(1) Претърсване на лице в досъдебното производство без разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, се допуска:

1. при задържане;

2. когато има достатъчно основание да се счита, че лицата, които присъстват при претърсването, са укрили предмети или книжа от значение за делото.

(2) Обискът се извършва от лице от същия пол в присъствието на поемни лица от същия пол.

(3) Протоколът за извършеното действие по разследването се представя за одобряване от съдията незабавно, но не по-късно от 24 часа“.

12. Член 212 от НПК, озаглавен „Образуване на досъдебното производство“, предвижда:

„(1) Досъдебното производство се образува с постановление на прокурора.

(2) Досъдебното производство се счита за образувано със съставянето на протокола за първото действие по разследването, когато се извършва оглед, включително освидетелстване, претърсване, изземване и разпит на свидетели, ако незабавното им извършване е единствената възможност за събиране и запазване на доказателства, както и когато се извършва обиск при условията и по реда на чл. 164.

(3) Разследващият орган, извършил действието по ал. 2, уведомява прокурора незабавно, но не по-късно от 24 часа“.

13. Член 219 от този кодекс, озаглавен „Привличане на обвиняем и предявяване на постановлението“, гласи:

„(1) Когато се съберат достатъчно доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и не са налице някои от основанията за прекратяване на наказателното производство, разследващият орган докладва на прокурора и привлича лицето като обвиняем със съставяне на съответно постановление.

(2) Разследващият орган може да привлече лицето като обвиняем и със съставянето на протокола за първото действие по разследването срещу него, за което докладва на прокурора.

(3) В постановлението за привличане на обвиняем и в протокола за действието по ал. 2 се посочват:

1. датата и мястото на издаването му;
2. органът, който го издава;
3. трите имена на лицето, което се привлича като обвиняем, деянието, за което се привлича, и правната му квалификация;
4. доказателствата, на които се основава привличането, ако това няма да затрудни разследването;
5. мярката за неотклонение, ако такава се взема;
6. правата му по чл. 55, включително и правото му да откаже да даде обяснения, както и правото му да има защитник по пълномощие или по назначение.

[...]

(8) Разследващият орган не може да извършва действия по разследването с участие на обвиняемия, докато не изпълни задълженията си по ал. 1—7“.

III. Обстоятелствата в основата на спора, главното производство и преюдициалните въпроси

14. Спорът по главното производство, висящ пред Районен съд Луковит, се отнася до искане на прокурор от Районна прокуратура Ловеч (България) за одобряване a posteriori на извършен личен обиск и изземване спрямо лицето АВ.

15. На 8 февруари 2022 г. трима полицейски инспектори от гр. Луковит спрели и извършили проверка на лек автомобил, управляван от П, в който се намирали и неговите спътници АВ и КЛ. Преди водачът на лекия автомобил да бъде проверен за употреба на наркотични вещества посредством тест, АВ и КЛ заявяват пред полицейските инспектори, че държат в себе си наркотично вещество. Тази информация е предадена на дежурния разследващ полицай от Районното управление в Луковит, който съставя протокол за устно съобщение за извършено престъпление.

16. Тъй като тестът за употреба на наркотични вещества на водача е положителен, полицейски инспектор извършва проверка на лекия автомобил. Освен това е извършен личен обиск на АВ, за което е съставен протокол „за обиск и изземване в неотложни случаи с последващо съдебно одобрение“. В този протокол разследващият полицай посочва, че основанието за извършване на този обиск е достатъчно данни за притежание на забранени от закона предмети в рамките на досъдебно производство, образувано от Районно управление Луковит (България).

17. При този обиск в АВ е намерено наркотично вещество. Тогава, на 8 февруари 2022 г., разследващият полицай уведомява прокурора от Районна прокуратура Ловеч за резултатите от този обиск и че във връзка с това е образувал досъдебно производство. В хода на вече образуваното досъдебно производство, след извършване на обиска и вече в полицейското управление, АВ дава писмени обяснения и потвърждава, че откритите у него вещества са наркотични вещества за негова лична употреба.

18. На 9 февруари 2022 г прокурорът внася в Районен съд Луковит искане за одобрение на протокола за извършен личен обиск и изземване от АВ.

19. Запитващата юрисдикция изразява съмнения дали предвиденият в националното право съдебен контрол върху принудителните действия за събиране на доказателства в досъдебната фаза на наказателното производство е достатъчна гаранция за спазване на правата на заподозрените и обвиняемите лица, предвидени в Директиви 2012/13 и 2013/48.

20. По-конкретно, тази юрисдикция посочва най-напред, че в националното право липсва ясна норма, която да предписва обхвата на съдебния контрол върху принудителните способности за събиране на доказателства в досъдебното производство и че според съдебната практика на националните съдилища контролът върху претърсването, личния обиск и изземването е относно тяхната формална законосъобразност. В това отношение тя припомня, че Европейският съд по правата на човека (наричан по-нататък „ЕСПЧ“) неколккратно е осъждал Република България за нарушение на членове 3 и 8 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“).

21. По-нататък, посочената юрисдикция посочва, че българското право не познава понятието „заподозрян“, а понятието „обвиняем“ по силата на акт на прокурора или на разследващия орган и че в досъдебното производство е налице утвърдена практика полицията и прокуратурата да забавят момента, от който засегнатото лице се счита за „обвиняем“ и по този начин фактически да заобикалят задълженията за спазване на правото на защита на заподозрените лица.

22. Накрая, както от теорията, така и от националната съдебна практика следва, че компетентният съд, дори да е убеден, че правото на защита на заинтересованото лице е било нарушено, не може да контролира привличането на лицето като обвиняем, защото така би накърнил конституционното правомощие на прокурора да привлича към наказателна отговорност. В такъв случай съдът, контролиращ принудителните действия в досъдебното производство, може само да приеме извършеното действие по разследване, стига да е извършено в условията на неотложност, дори и то да е при засягане на правото на защита.

23. В това отношение запитващата юрисдикция посочва, че макар националното право да не познава понятието „заподозряно лице“, член 219, алинея 2 от НПК принципно би осигурил правото на защита на лица, срещу които няма достатъчно доказателства за виновността им, но поради това че се налага да бъдат извършени действия по разследване с тяхно участие, същите ще придобият процесуалното качество „обвиняем“ и така ще получат достъп до правата по член 55 от НПК, които съответстват на изискванията на Директиви 2012/13 и 2013/48. Тази процесуална възможност въпреки това не била ясна и се прилагала по двусмислен и противоречив начин и дори не се прилагала изобщо.

24. Запитващата юрисдикция обаче няма никакво колебание, че в конкретния случай АВ има качеството на „обвинен в престъпление“ по смисъла на ЕКПЧ, както се тълкува в практиката на ЕСПЧ, независимо от националните правни разрешения. При това положение запитващата юрисдикция е на мнение, че по силата на действащото национално законодателство едно лице ще има осигурена възможност да се ползва от правото си на защита само ако е придобило качеството на обвиняем, а последното зависи от волята на органа, ръководещ разследването под надзора на прокурора. В това отношение тази юрисдикция счита, че непредоставянето на информация за правата и неосигуряването на достъп до адвокат на ранен етап от наказателното производство е непоправимо процесуално нарушение, което може да опорочи справедливостта на целия последващ наказателен процес.

25. При тези обстоятелства Районен съд Луковит (България) решава да спре производството и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

- „1. Попадат ли в приложното поле на [Директиви 2012/13 и 2013/48] фактически ситуации, в които при разследване на престъпление, свързано с държане на наркотични вещества, спрямо гражданин, за когото полицията има данни, че ги държи, е предприето принудително действие - личен обиск и изземване?
2. При положителен отговор на първия въпрос, какво е качеството на такова лице по смисъла на [тези] директиви, когато националното право не познава фигурата на „заподозрян“ и лицето не е привлечено с официално съобщение като „обвиняем“? Трябва ли на такова лице да бъдат осигурени правото на информация и правото на достъп до адвокат?
3. Принципите на законност и забрана за произволно прилагане, допускат ли национална норма, като тази на чл. 219, ал. 2 НПК, предвиждаща, че разследващият орган може да привлече лицето като обвиняем и със съставянето на протокола за първото действие по разследването срещу него, когато националното право не познава фигурата на „заподозрян“, а правото на защита според националното право възниква едва от момента на формалното привлечение на лицето като „обвиняем“, което е оставено на преценката на разследващия орган? Засяга ли такава национална процедура ефективното упражняване и същността на правото на достъп до адвокат съгласно член 3, параграф 3, буква б) от Директива [2013/48]?

4. Принципът за ефективност на правото на Съюза допуска ли национална практика, според която съдебният контрол върху принудителните способности за доказване, включително личен обиск и изземване в досъдебното производство, не позволява преценка за това дали е допуснато достатъчно съществено нарушение на основните права на заподозрените и обвиняемите лица, гарантирани от членове 47 и 48 от [Хартата и от Директиви 2012/13 и 2013/48]?
5. Принципите на правовата държава допускат ли национална уредба и съдебна практика, според която съдът няма правомощия да контролира привличането на едно лице като обвиняем, когато именно и единствено от този формален акт зависи дали на гражданина ще бъде осигурено правото на защита в случаите на предприемане спрямо него на принудителни действия по разследване?⁴.

IV. Производството пред Съда

26. Актът за преюдициално запитване от 18 март 2022 г. постъпва в секретариата на Съда същия ден.
27. В срока, предвиден в член 23 от Статута на Съда на Европейския съюз, писмени становища представят нидерландското и унгарското правителство, както и Европейската комисия.
28. На общото събрание от 17 януари 2023 г. Съдът решава да не провежда съдебно заседание за изслушване на устните състезания.

V. Правен анализ

A. Предварителни бележки

29. Съгласно член 67 ДФЕС Съюзът представлява „пространство на свобода, сигурност и правосъдие, в което се зачитат основните права и различните правни системи и традиции на държавите членки“. Тъй като взаимното признаване на присъдите и други решения на съдебен орган се счита за крайъгълен камък на съдебното сътрудничество по граждански и наказателни дела в Съюза, очевидно е, че то предполага взаимно доверие в съответните правораздавателни системи. Всъщност взаимното признаване на решения по наказателни дела може да бъде ефективно само в атмосфера на доверие, в която не само съдебните органи, но и всички участници в наказателното производство разглеждат решенията на съдебните органи на останалите държави членки като равностойни на техните собствени. Поради това сближаването на наказателните законодателства, включително на правилата в областта на защитата и процесуалните права, е едно от предпочитаните средства, използвани за засилване на взаимното признаване и за улесняване на сътрудничеството между компетентните органи⁴.

⁴ *Zerouki-Cottin, D.* À propos de la directive du 22 octobre 2013 relative au droit à l’avocat et de ses suites — *Revue internationale de droit pénal*, vol. 85, 2014/3—4, point 20; *Suominen, A.* The sensitive relationship between the different means of legal integration: mutual recognition and approximation, *Brière, C. et Weyembergh, A.* (dir.) — *The needed balances in EU criminal law*, Hart Publishing, Oxford, 2017, p. 170.

30. Директиви 2012/13 и 2013/48 се вписват в поредица от законодателни мерки, чиято цел е именно да се определят общи минимални правила в областта на процесуалните права. Директива 2012/13 съдържа норми, които да се прилагат като такива в областта на информирането на лицата, заподозрени или обвинени в извършването на престъпление, докато Директива 2013/48 въвежда норми относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство. Тези права, които са израз на правото на справедлив съдебен процес в областта на наказателното право, са закрепени в членове 47 и 48 от Хартата, както и в член 6 от ЕКПЧ, което им предоставя конституционен статут в правния ред на Съюза.

31. Република България е длъжна, както всички останали държави членки, да транспонира посочените директиви във вътрешния си правен ред. В този контекст е важно да се отбележи, че макар Комисията да посочва, че неотдавна е образувана процедура за нарушение срещу Република България в това отношение, това не променя факта, че ролята на Съда в настоящото преюдициално производство трябва да се ограничи до тълкуването на приложимите разпоредби на Съюза въз основа на компетентността, която му предоставя член 267 ДФЕС. Разбира се, това не е пречка националният съд да изведе необходимите последици от тълкуване, което евентуално противоречи на предписанията на националното право, за да се осигури предимството на правото на Съюза.

32. Първите два преюдициални въпроса се отнасят до приложимостта на Директиви 2012/13 и 2013/48 към обстоятелствата по делото в главното производство. За разлика от това останалите три преюдициални въпроса се отнасят по същество до съответствието с правото на Съюза на действащата българска правна уредба, която се характеризира с някои описани от запитващата юрисдикция особености. Доколкото вторият и петият въпрос съдържат тематични припокривания, при моя анализ ще ги разгледам заедно. Накрая, четвъртият въпрос ще бъде разгледан преди третия въпрос, поради това че изисква тълкуване на Директиви 2012/13 и 2013/48 в светлината на членове 47 и 48 от Хартата.

Б. По първия преюдициален въпрос

1. Критериите, водещи до прилагането на Директиви 2012/13 и 2013/48

33. С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали фактически ситуации, в които при разследване срещу лице, заподозряно в извършване на престъпление, е предприето принудително действие, по-специално обиск и/или изземване, попадат в приложното поле на Директиви 2012/13 и 2013/48. За да се отговори на този въпрос, е необходимо най-напред да се установи приложното поле на тези директиви.

34. Както ще стане ясно по-нататък, става въпрос преди всичко за това да се определят по тълкувателен път релевантните разпоредби за това *на кой етап от наказателното производство* на засегнатото лице трябва да бъдат предоставени гарантираните от тези директиви процесуални права. *Видът на мерките, на които е изложено съответното лице* в рамките на наказателното производство, също представлява индиция, позволяваща да се определи приложимостта на посочените директиви.

35. Що се отнася до приложното поле на Директива 2012/13, член 2, параграф 1 от нея гласи, че тя се прилага по отношение на заподозрени лица или обвиняеми в наказателно производство „от момента, в който лицето бъде уведомено от компетентните органи на

държава членка, *че е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление*, до момента на приключване на производството, което означава окончателното решаване на въпроса дали заподозряното лице или обвиняемият е извършил престъплението, включително, когато е приложимо, производството по определяне на наказание и приключването на процедурите по обжалване⁵.

36. Както следва от съображение 19 от Директива 2012/13, правото на информация относно правата, с които разполагат заподозрените лица или обвиняемите, има за цел да се гарантира справедливостта на наказателното производството и да се даде възможност за практическо и ефективно упражняване на правото на защита от самото начало на производството. Тогава в същото съображение се уточнява, че „информацията следва да бъде предоставена *незабавно в хода на производството и не по-късно от първия разпит* на заподозряното лице или обвиняемия в рамките на производството от полицията или от друг компетентен орган“⁶.

37. Също така член 2, параграф 1 от Директива 2013/48 гласи, че тя се прилага „от момента, в който компетентните органи на държава членка уведомят [заподозрените лица или обвиняемите], с официално съобщение или по друг начин, *че са заподозрени или обвиняеми в извършването на престъпление*, независимо дали лицата са задържани“⁷. По-нататък, в съображения 12 и 19 от Директива 2013/48 се уточнява, че за осигуряване на справедливостта на производството държавите членки следва да гарантират, че заподозрените или обвиняемите получават достъп до адвокат „*без неоправдано забавяне*“⁸.

38. Както Съдът вече е постановил, съответните приложни полета на Директиви 2012/13 и 2013/48 са определени по почти еднакъв начин в член 2 от всяка от тях⁹. Следва обаче да се отбележи, че по-новата от двете директиви, а именно Директива 2013/48, съдържа допълнителното уточнение, че информацията може да бъде предоставена „с официално съобщение или по друг начин“. Това пояснение, което допринася за ефективността на директивите, според мен може да се пренесе и към Директива 2012/13.

39. Следователно от прочита на горепосочените разпоредби, както и от приложимите съображения следва, че Директиви 2012/13 и 2013/48 се прилагат от момента, в който са изпълнени две условия: първо, лицето е *de facto заподозряно или обвинено* в извършването на престъпление, и второ, е било *уведомено* от компетентните органи с официално съобщение или по друг начин, че е заподозряно или обвинено. Ще обясня подробно тези два критерия, преди да ги приложа към обстоятелствата по делото в главното производство.

40. Въпреки че в интерес на ефикасното прилагане на тези директиви към всякакви евентуални обстоятелства не е желателно да се налагат прекомерно високи изисквания към формата на това съобщение, ми изглежда *необходимо да няма никакво съмнение относно наличието на подозрения срещу засегнатото лице*. Това изискване е важно не само за да се защити засегнатото лице от каквото и да било неясно правно положение, но и предвид факта че компетентните органи имат определен брой задължения, които в случай на нарушение могат да съставляват процесуални нарушения, повличащи

⁵ Курсивът е мой.

⁶ Курсивът е мой.

⁷ Курсивът е мой.

⁸ Курсивът е мой.

⁹ Решение от 19 септември 2019 г., Районна прокуратура Лом (С-467/18, ЕУ:С:2019:765, т. 38).

незаконосъобразност на взетите от тези органи решения. За да се избегне подобен сценарий, компетентните органи трябва да се уверят, че засегнатото лице е съзнавало всяко едно подозрение срещу него.

41. Информацията в това отношение трябва да бъде съобщена „незабавно“ и във всички случаи „не по-късно от първия разпит“ на заподозряното лице или на обвиняемия от полицията в рамките на наказателното производство. Фактът, че Директиви 2012/13 и 2013/48 *визират период от време, а не точно определен момент* „в хода на производството“, както сочи съображение 19 от Директива 2012/13, позволява да се направи извод посредством дедукция, че макар органите да разполагат с известна свобода да изберат момента, в който информират заинтересованото лице за това, не може да има прекомерно забавяне при предоставянето на тази информация, което би попречило на съответното лице да упражни правото си на защита. От това следва, че за да бъде ефективно, съобщаването на правата трябва непременно да се извършва на *ранен етап от производството*¹⁰.

42. В това отношение е важно да се уточни, че Съдът съзнава значението на такова съобщаване при особено чувствителни обстоятелства, по-конкретно когато става въпрос за свободата на засегнатото лице, като е постановил, че „лицата, заподозрени в извършването на престъпление, трябва да бъдат уведомени за правата им *при първа възможност* щом подозренията срещу тях дадат основание на компетентните органи, извън хипотезите на неотложност, да ограничат свободата им посредством мерки на принуда“¹¹.

43. Освен това, що се отнася до момента, в който най-късно съответното лице трябва да бъде уведомено, следва да се отбележи, че видно от съображение 20 от Директива 2013/48, „[з]а целите на настоящата директива *разпитът не включва предварителния разпит*, провеждан от полицията или от друг правоохранителен орган, чиято цел е [...] да се прецени дали да бъде започнато разследване, *например при пътна проверка или при извършвани на случаен принцип редовни проверки*, когато все още не е установен заподозрян или обвиняем“¹².

2. Прилагане на установените критерии при обстоятелствата по делото в главното производство

44. Ако тези два критерия се приложат към обстоятелствата по делото в главното производство, определящият елемент за отговора на първия въпрос е дали към момента на извършване на обиска и изземването АВ е бил *de facto* заподозрян и дали е бил уведомен за това при извършването на принудителните действия. От изложението на фактите, съдържащи се в акта за преюдициално запитване, е видно, че АВ се е самоуличил преди обиска и изземването, като е посочил, че притежава наркотични вещества. Самопризнанието му е вписано в протокола като устен сигнал за престъпление. Въз основа на това АВ е поканен да предаде притежаваните от него наркотични вещества.

¹⁰ Вж. точка 25 от заключението, което представих на 26 януари 2023 г. по дело К.В. и F.S. (Служебно разглеждане в наказателноправната област), С-660/21, ЕУ:С:2023:52).

¹¹ Решение от 19 септември 2019 г., Районна прокуратура Лом (С-467/18, ЕУ:С:2019:765, т. 53). Курсивът е мой.

¹² Курсивът е мой.

45. От тези факти може да се изведе, че АВ е заподозрян в извършването на престъпление. Всъщност използването на тези специфични процесуални мерки показва недвусмислено, че АВ е третиран като „заподозряно лице“. Струва ми се, че АВ трябва да е бил наясно с това, още повече че самопризнанието му е имало за непосредствена последица извършването на личен обиск и изземване. Поради това ми се струва, че споменатите в точка 39 от настоящото заключение две условия за прилагане на Директиви 2012/13 и 2013/48 са изпълнени от момента, в който АВ е заявил пред полицията, че притежава наркотични вещества.

3. Елементи, които нямат значение за приложимостта на Директиви 2012/13 и 2013/48

46. От съображения за изчерпателност считам за необходимо да изложа накратко причините, поради които фактът, че АВ не е бил официално „уведомен“ от полицията за образуването на наказателно производство срещу него и за статута си в това производство, според мен няма никакво значение за приложимостта на Директиви 2012/13 и 2013/48 в конкретния случай.

47. Първо, следва да се отбележи, че от практиката на Съда¹³ следва, че „е достатъчно уведомяване на съответното лице от компетентните органи на държава членка, независимо по какъв начин“ и че „[н]ачинът на уведомяването му [...] е без значение“. Тази съдебна практика по Директива 2013/48, която може да се пренесе и към Директива 2012/13, потвърждава тълкуване, според което към формата на това уведомление не могат да се налагат прекомерно високи изисквания.

48. Второ, особените обстоятелства по делото в главното производство, а именно фактът, че самият АВ е поел инициативата, като е заявил пред полицията, че притежава наркотични вещества, не оставят никакво съмнение относно образуването на такова наказателно производство. Както вече споменах по-горе, АВ трябва да е бил наясно с това, защото това самопризнание е имало за последица личен обиск и изземване от страна на полицията. В такава ситуация той е трябвало разумно да очаква, че от този момент нататък ще бъде третиран като „заподозряно лице“. Следователно така извършените действия трябва да се считат за равностойни на „уведомяване“ по смисъла на член 2, параграф 1 от Директиви 2012/13 и 2013/48.

49. Трето, считам, че за целите на прилагането на тези директиви е ирелевантно, че правото на държава членка не познава формално фигурата на „заподозрян“, какъвто очевидно е случаят с българското право. В това отношение следва да се отбележи, че става въпрос за самостоятелно понятие на правото на Съюза, което като правен критерий отключва приложното поле на Директиви 2012/13 и 2013/48, поради което трябва да се тълкува еднакво във всички държави членки. В този контекст държа да припомня, че националното право следва да се съобразява с вътрешната правна рамка на Съюза, а не обратното. При положение че държавите членки са длъжни да транспонират правилно посочените директиви, както и свързаните с тях специфични понятия, в съответните си национални правни системи те не биха могли валидно да се основават на евентуални недостатъци или празноти в законодателството си, за да се освободят от своите задължения.

¹³ Решение от 12 март 2020 г., VW (Право на достъп до адвокат в случай на неявяване) (С-659/18, EU:C:2020:201, т. 25 и 26). Курсивът е мой.

4. Отговор на първия преюдициален въпрос

50. С оглед на гореизложените съображения на първия преюдициален въпрос следва да се отговори, че фактическите ситуации, в които при разследване срещу лице, заподозряно в извършване на престъпление, са предприети принудителни действия като личен обиск и/или изземване, попадат в приложното поле на Директиви 2012/13 и 2013/48.

В. По втория и петия преюдициален въпрос

1. *Забраната на произволно ограничителни практики, които могат да попречат на ефективното упражняване на процесуалните права, свързани със статута на „заподозрян“*

51. С втория и петия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи какъв е статутът на едно лице по смисъла на Директиви 2012/13 и 2013/48, когато националното право не признава статута на „заподозрян“ и когато лицето не е било привлечено с официално съобщение, в качеството му на „формален“ акт, като „обвиняем“. Запитващата юрисдикция иска също да се установи дали това лице трябва да се ползва от правото на информация и от правото на достъп до адвокат. Макар че отговорът на този въпрос може да се изведе от изложените по-горе съображения, считам все пак за уместно да задълбоча анализа на някои правни аспекти за повече яснота.

52. Както бе обяснено при разглеждането на първия въпрос, процесуалното качество на едно лице при описаните в акта за преюдициално запитване обстоятелства е „заподозряно лице“ по смисъла на Директиви 2012/13 и 2013/48. Доколкото става въпрос за самостоятелно понятие на правото на Съюза, засегнатото лице се ползва от това процесуално качество поради приложимостта на тези директиви в конкретния случай, независимо от факта че то не е било привлечено като „обвиняем“ с официално съобщение, както предвижда действащото национално законодателство. Достатъчно е съответното лице да е *de facto* заподозряно в извършване на престъпление, без да е необходимо тези подозрения да са формализирани в конкретен акт или съобщение.

53. Обратното тълкуване, според което упражняването на правата, гарантирани от Директиви 2012/13 и 2013/48, трябва да зависи изцяло от приемането на „формален“ акт на органите, би било произволно ограничително и не би осигурило ефективното упражняване на правата, закрепени в тези директиви. Всъщност би съществувала значителна опасност съответното лице да се самоуличи поради незачитане на правата му, тъй като не е било уведомено за тях по никакъв начин от националните органи. Подобен резултат би поставил под въпрос принципите на справедлив процес в областта на наказателното право. Държа обаче да подчертая, че тъй като компетентните национални органи не могат валидно да се позоват на евентуални недостатъци или празноти в своето законодателство, за да се освободят от задълженията си, произтичащи от правото на Съюза, те са длъжни да осигурят пълното упражняване на процесуалните права, гарантирани от посочените директиви.

54. Както следва от разглеждането на първия въпрос, съобщаването на правата трябва задължително да се извърши на ранен етап от производството¹⁴, като Съдът е уточнил, че уведомяването трябва да се извърши „при първа възможност щом подозренията срещу [съответните лица] дадат основание на компетентните органи, извън хипотезите на неотложност, да ограничат свободата им посредством мерки на принуда“¹⁵. В интерес на ефективната защита на засегнатото лице бих добавил, че това правило би трябвало да се прилага не само когато съответното лице е изправено пред най-строгите принудителни мерки, като например арестуване или временно задържане, но и когато подозренията срещу него обосновават други *принудителни действия, представляващи значителна намеса в основните права*.

55. Поради изложените съображения считам, че подход, който съответства на разпоредбите на Директива 2012/13, би се изразявал в незабавно уведомяване на АВ за неговите права, когато в отговор на самопризнанието му полицията е решила да извърши личен обиск и да иземе притежаваните от него наркотични вещества. Всъщност очевидно е, че спрямо АВ са били предприети всички мерки, с които са разполагали компетентните органи в рамките на наказателното производство, от момента, в който той се е самоуличил пред полицията. Освен това следва да се подчертае в този контекст, че макар АВ да е могъл имплицитно да направи извода, че е станал „заподозрян“ поради предприетите срещу него мерки на принуда, това обстоятелство *не може да замести изчерпателното съобщаване на процесуалните му права*.

56. Що се отнася по-специално до правото на достъп до адвокат, следва да се отбележи, че член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2013/48 предвижда, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат „в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражнят правата си на защита“ или „без неоправдано забавяне“, съответно и при всички положения, *„преди да бъдат разпитани от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган“* (курсивът е мой). Макар, както посочих в точка 43 от настоящото заключение, предварителните въпроси, поставени от полицията при „пътна проверка“ или „при извършване на случаен принцип редовни проверки“, да не може да се счита за „разпит“ по смисъла на член 3, параграф 2, буква а) от Директива 2013/48, предоставената от запитващата юрисдикция информация позволява да се заключи, че във всички случаи по отношение на АВ е бил проведен такъв разпит на по-късен етап от разследването. По-конкретно, от акта за преюдициално запитване е видно, че „[в] хода на вече образуваното досъдебно производство, на неустановен точен час и място (вероятно полицейското управление) след извършване на обиска, [инспекторът от съдебната полиция] поискал по реда на ЗМВР писмени обяснения от АВ“. Затова считам, че най-късно на този етап на производството АВ е трябвало да има достъп до адвокат.

2. Отговор на втория и петия преюдициален въпрос

57. С оглед на гореизложените съображения предлагам на втория и на петия преюдициален въпрос да се отговори, че понятието „заподозрян“ по смисъла на Директиви 2012/13 и 2013/48 е самостоятелно понятие на правото на Съюза. Лице, което е *de facto* заподозряно в извършването на престъпление, има качеството на „заподозрян“ по смисъла на тези директиви, дори ако националното право не познава тази процесуална фигура и не

¹⁴ Вж. точка 41 от настоящото заключение.

¹⁵ Решение от 19 септември 2019 г., Районна прокуратура Лом (С-467/18, ЕУ:С:2019:765, т. 53). Курсивът е мой.

предоставя на заподозрения дължимите му права. Тези директиви не допускат национално законодателство и практика, по силата на които правото на защита възниква едва от момента, в който съответното лице е формално привлечено като „обвиняем“, тъй като това действие се извършва като предварително условие за прилагането на предвидените в националното право процесуални права и гаранции при пълно зачитане на дискреционното правомощие на разследващия орган, който не е длъжен да уведоми фактически заподозряното лице за подозренията срещу него в най-кратки срокове.

Г. По четвъртия преюдициален въпрос

1. Съвместимостта на правото на ефективни правни средства за защита със съдебен контрол, ограничен до спазването на формалните изисквания

58. С четвъртия си преюдициален въпрос, който според мен трябва да бъде разгледан преди третия, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директиви 2012/13 и 2013/48, както и членове 47 и 48 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална съдебна практика, според която в рамките на производството по последващо одобрение от съдия на принудителните способности за събиране на доказателства за целите на наказателно разследване съдът не може да проверява дали е допуснато нарушение на основните права на заподозрените и на обвиняемите лица, гарантирани от тези директиви и тези разпоредби.

59. В това отношение запитващата юрисдикция уточнява, че макар съгласно член 164, алинея 3 от НПК протоколът за личния обиск, извършен в досъдебната фаза на наказателното производство, да подлежи на последващ съдебен контрол, според релевантната национална съдебна практика този контрол се отнася само до формалните изисквания, от които зависи законосъобразността на тази мярка и на последвалото от нея изземване, и не позволява на компетентната юрисдикция да провери спазването на правата, гарантирани от Директиви 2012/13 и 2013/48.

60. За да се разгледа този въпрос, най-напред трябва да се припомни, че по силата на член 47 от Хартата всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в настоящия член условия. По-нататък, съгласно член 48, параграф 2 от Хартата на всеки обвиняем се гарантира зачитане на правото на защита. Приложимостта на тези разпоредби в настоящия случай е безспорна, тъй като делото по главното производство се отнася до положение, при което българските власти прилагат правото на Съюза по смисъла на член 51 от Хартата. Всъщност, доколкото разглежданото българско законодателство има за цел да изпълнява Директиви 2012/13 и 2013/48, гарантиращи правото на достъп до информация и правото на достъп до адвокат на заподозряно и/или обвиняемо лице в наказателното производство, това законодателство попада в приложното поле на Хартата. Както неколккратно е посочвал Съдът, тези две директиви се опират на правата, предвидени по-специално в членове 47 и 48 от Хартата, и целят насърчаване на тези права¹⁶.

¹⁶ Вж. решения от 5 юни 2018 г., Колев и др. (С-612/15, ЕУ:С:2018:392, т. 88 и 104), от 12 март 2020 г., VW (Право на достъп до адвокат в случай на неявяване) (С-659/18, ЕУ:С:2020:201, т. 44), от 14 май 2020 г., Staatsanwaltschaft Offenburg (С-615/18, ЕУ:С:2020:376, т. 71), и от 21 октомври 2021 г., ZX (Отстраняване на порочи в обвинителния акт) (С-282/20, ЕУ:С:2021:874, т. 26).

61. Що се отнася до тълкуването на Директива 2012/13, следва да се отбележи, че член 8, параграф 2 от нея изисква „заподозрените лица или обвиняемите или техните адвокати [да] имат *правото да оспорят*, в съответствие с процедурите в националното право, *евентуалния пропуск или отказ на компетентните органи да им предоставят информацията* в съответствие с настоящата директива“ (курсивът е мой). Според практиката на Съда предвид значението на правото на ефективни правни средства за защита, гарантирано с член 47 от Хартата, и ясният, безусловен и точен текст на член 8, параграф 2 от Директива 2012/13, последната разпоредба *не допуска нито една национална мярка, която възпрепятства упражняването на ефективни средства за защита* в случай на нарушаване на защитените с тази директива права¹⁷. Съдът е постановил, че същото тълкуване се налага, що се отнася до член 12 от Директива 2013/48, съгласно който „заподозрените или обвиняемите в наказателно производство [...] *разполагат с ефективни средства за правна защита* съгласно националното право в случай на нарушаване на правата им по настоящата директива“¹⁸.

62. Следователно тези две директиви задължават държавите членки да предвидят ефективни правни средства за защита в случай на нарушение на закрепените в тях права, за да се гарантират справедливостта на производството и ефективното упражняване на правото на защита. При това положение е важно да се подчертае, че според член 8, параграф 2 от Директива 2012/13 и член 12, параграф 1 от Директива 2013/48 правото да се оспорят евентуалните нарушения на тези права се предоставя съответно съгласно „процедурите в националното право“ и „националното право“. Следователно тези разпоредби не определят нито начина, по който трябва да могат да се претендират нарушенията на посочените права, нито момента в хода на наказателното производство, към който това може да бъде направено, оставяйки по този начин на държавите членки известна свобода на преценка при определянето на специфичните средства за защита.

63. Това тълкуване на разпоредбите на Директиви 2012/13 и 2013/48 се потвърждава от съответните им съображения. Така в съображение 36 от Директива 2012/13 е посочено, че правото да се оспори пропускът или отказът на компетентните органи да предоставят информацията или да предявят някои материали по делото в съответствие с тази директива „не води до пораждаване на задължение за държавите членки за осигуряване на специална процедура за обжалване, отделен механизъм или процедура за оспорване на подобен пропуск или отказ“ (курсивът е мой). Съображение 50 от Директива 2013/48 е в същия смисъл, като посочва по същество, че задължението на държавите членки да гарантират, че се зачитат правата на защита и справедливостта на производството, не следва да засяга националните правила или системи относно допустимостта на доказателствата и „не следва да бъде пречка държавите членки да запазят система, при която всички съществуващи доказателства могат да бъдат представени пред съд или съдия, без да се провежда отделна или предварителна преценка на допустимостта на тези доказателства“ (курсивът е мой). От гореизложеното следва, че принципът на процесуална автономия на държавите членки се прилага, без да се засягат границите, определени от правото на Съюза.

¹⁷ Решение от 19 септември 2019 г., Районна прокуратура Лом (С-467/18, ЕУ:С:2019:765, т. 57). Курсивът е мой.

¹⁸ Решение от 19 септември 2019 г., Районна прокуратура Лом (С-467/18, ЕУ:С:2019:765, т. 58).

2. Ограничаване на процесуалната автономия на държавите членки от принципите на равностойност и ефективност

64. Съгласно постоянната практика на Съда, когато съответната материя не е уредена в правото на Съюза, принципът на процесуалната автономия на държавите членки предполага във вътрешния правен ред на всяка държава членка да се посочат компетентните юрисдикции и да се определят процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза. В това отношение според принципа за лоялно сътрудничество, понастоящем закрепен в член 4, параграф 3 ДЕС, процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, не трябва да бъдат по-неблагоприятни от тези, които уреждат аналогични вътрешноправни производства (принцип на равностойност) и не трябва да правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (принцип на ефективност). Тези изисквания за равностойност и за ефективност изразяват общото задължение на държавите членки да гарантират съдебната защита на правата, които страните в процеса черпят от правото на Съюза, включително на правото на защита¹⁹.

65. Необходимостта да се вземе предвид принципът на процесуална автономия на държавите членки се обяснява с факта, че правното основание за приемането на Директиви 2012/13 и 2013/48 е член 82, параграф 2 ДФЕС, който позволява единствено установяването на минимални правила в областта на „правата на лицата“ в наказателното производство. С този подход законодателят е имал за цел да улесни прилагането на принципа на взаимно признаване, който изтъкнах в настоящото заключение²⁰. Същевременно не трябва да се забравя, че доколкото тези директиви допринасят за *минимална хармонизация на наказателните производства* в пространството на свобода, сигурност и правосъдие в Съюза, те не могат да се считат за пълни и изчерпателни инструменти. Следователно, както се уточнява в съображение 40 от Директива 2012/13 и в съображение 54 от Директива 2013/48, те дават възможност на държавите членки да разширят установените в тях права с цел да осигурят по-висока степен на защита и в ситуации, които не се уреждат изрично там, но равнището на защита никога не следва да бъде под стандартите, определени в ЕКПЧ, съгласно тълкуването им в съдебната практика на ЕСПЧ²¹.

66. Що се отнася до принципа на равностойност, нищо в преписката, с която разполага Съдът, не показва, че този принцип е нарушен от разглежданата национална съдебна практика, по силата на която в рамките на производството по последващо одобрение от съд на принудителните способности за събиране на доказателства за нуждите на наказателно разследване съдебният контрол се отнася само до формалните изисквания, от които зависи законосъобразността на тези способности, и не позволява на компетентната юрисдикция да провери спазването на правата, гарантирани от Директиви 2012/13 и 2013/48. Всъщност тази съдебна практика се прилага независимо от това дали принудителният способ е предприет в нарушение на индивидуално право, което произтича от разпоредби на националното право или от разпоредбите на правото на Съюза.

¹⁹ Вж. в този смисъл решения от 18 март 2010 г., *Alassini и др.* (С-317/08—С-320/08, ЕУ:С:2010:146, т. 49), от 27 юни 2013 г., *Agrokonsulting-04* (С-93/12, ЕУ:С:2013:432, т. 35 и 36), и от 1 август 2022 г., *ТЛ* (Липса на устен и писмен превод) (С-242/22 PPU, ЕУ:С:2022:611, т. 75).

²⁰ Вж. точка 29 от настоящото заключение.

²¹ Вж. в този смисъл решение от 13 юни 2019 г., *Мого* (С-646/17, ЕУ:С:2019:489, т. 36 и 54), и по аналогия решение от 19 септември 2018 г., *Милев* (С-310/18 PPU, ЕУ:С:2018:732, т. 47).

67. Обратно, запитващата юрисдикция изразява съмнения относно съответствието на тази национална практика с принципа на ефективност. Като се позовава на практиката на ЕСПЧ, тя припомня, че извънсъдебното самопризнание на заподозряно лице при непредоставянето на адвокатска защита на този най-ранен етап може да доведе до цялостно нарушение на справедливостта на процеса, с което е нарушен член 6, точки 1 и 3 от ЕКПЧ. Според запитващата юрисдикция *съдебната практика на българските съдилища еднопосочно отказва да кредитира като доказателства събраната информация от лицата — фактически заподозрени, но често разпитвани като „свидетели“ за собствената си дейност*. За запитващата юрисдикция обаче възниква съмнение дали тази процесуална санкция само на доказателствена основа може да бъде достатъчна гаранция, че правото на защита на гражданите, предвидено в Хартата и разписано подробно в Директиви 2012/13 и 2013/48, ще бъде спазвано.

68. Колкото до гореспоменатия принцип на ефективност, важно е да се припомни в самото начало, че правото на Съюза не принуждава държавите членки да въвеждат различни от установените във вътрешното право правни средства за защита, освен ако все пак от структурата на разглеждания национален правен ред личи, че няма никакво средство за защита пред съд, което да позволява дори и инцидентно да се гарантира спазването на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, или че единствената възможност правните субекти да получат достъп до съд е да бъдат принудени да нарушат правото²².

69. От практиката на Съда следва, че всеки случай, в който се поставя въпросът дали дадена национална процесуална разпоредба прави невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени на частноправните субекти от правния ред на Съюза, трябва да се анализира, като се държи сметка за мястото на тази разпоредба в цялото производство, за неговото развитие и за неговите особености пред различните национални инстанции. В това отношение следва, ако е необходимо, да се вземат предвид принципите, стоящи в основата на националната съдебна система, като гарантирането на правото на защита, принципът на правна сигурност и правилното протичане на производството²³.

70. Според тази съдебна практика преценката за спазването на принципа на ефективност изисква анализ не на всички съществуващи в дадена държава членка правни средства за защита, а съобразен с контекста анализ на разпоредбата, за която се твърди, че накърнява този принцип, което може да доведе до разглеждане на други процесуални разпоредби, приложими в рамките на правното средство за защита, чийто ефективен характер е поставен под съмнение, или на правното средство за защита със същия предмет като последното²⁴. Следователно Съдът счита, че постановените съдебни решения са резултат само от преценки във всеки отделен случай, които отчитат характерния за всяко дело фактически и правен контекст, и тези решения не могат да се пренасят автоматично в сфери, различни от тези, в които са били издадени²⁵.

²² Решение от 21 декември 2021 г., *Randstad Italia* (C-497/20, EU:C:2021:1037, т. 62).

²³ Решения от 14 декември 1995 г., *Peterbroeck* (C-312/93, EU:C:1995:437, т. 14), от 7 юни 2007 г., *van der Weerd* и др. (C-222/05—C-225/05, EU:C:2007:318, т. 33), и от 11 септември 2019 г., *Călin* (C-676/17, EU:C:2019:700, т. 42).

²⁴ Решение от 28 юни 2022 г., Комисия/Испания (Нарушение на правото на Съюза от законодателя) (C-278/20, EU:C:2022:503, т. 59 и 60).

²⁵ Вж. в този смисъл решение от 21 ноември 2002 г., *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705, т. 37).

3. Особеностите на съдебния контрол, осъществяван от българските съдилища

71. Що се отнася до разглеждането на настоящия случай, струва ми се, че както от текста, така и от целите на член 8, параграф 2 от Директива 2012/13 и на член 12, параграф 1 от Директива 2013/48, а също и от уточненията, направени в горепосочените съображения, следва, че не е в противоречие с правото на Съюза държава членка да ограничава съдебния контрол над принудителните способности за събиране на доказателства до тяхната формална законосъобразност, ако впоследствие в рамките на наказателното производство *съдът, който разглежда делото по същество, е в състояние да провери дали правата на засегнатото лице, произтичащи от посочените директиви, разглеждани в светлината на основните права, са били гарантирани*. Преюдициалното запитване навежда на мисълта, че именно такъв е случаят в българското право. Всъщност, както бе посочено в точка 67 от настоящото заключение, българските съдилища отказват да кредитират като доказателства информацията, събрана в нарушение на процесуалните права, гарантирани на заподозрените лица в наказателното производство.

72. С други думи, настоящата практика на българските съдилища позволява да се изключат данните и доказателствата, получени в нарушение на предписанията на правото на Съюза, в случая на член 3 от Директива 2012/13 относно уведомяването на заподозряното лице за правата му, и на член 3 от Директива 2013/48 относно достъпа до адвокат. Следователно съществува средство за отстраняване на евентуално установените в наказателно производство нередовности²⁶. Напротив, изглежда, че всяко заподозряно лице има възможност да се позове на нарушение на правата си в наказателното производство. Така механизмът, който, изглежда, е възприел българският правен ред, е сходен с механизмите, развити в други държави членки, независимо дали са предвидени в писаното право (конституционно право/наказателно законодателство) или в обичайното право. Впрочем нередко тези механизми произтичат точно от практиката на националните съдилища. При това положение е видно, че процесуалните норми на българското право, така както са тълкувани от компетентните съдилища, не са от естество да направят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правото на заподозряното лице да оспори, в съответствие с процедурите в националното право, нарушение на посочените по-горе процесуални права. Макар запитващата юрисдикция да изразява някои резерви в това отношение, по-конкретно що се отнася до годността на предвидените в българското право механизми да защитят правата на заподозряното лице, преюдициалното запитване не съдържа достатъчно елементи в подкрепа на тази теза.

73. Освен това трябва да се констатира, че запитващата юрисдикция не посочва какви биха могли да бъдат мерките, които трябва да се предприемат или развият по законодателен или съдебен път, за да се засили защитата на процесуалните права на заподозряното лице в рамките на наказателно производство. Тъй като българското правителство не е встъпило по настоящото дело, единствените сведения, на които Съдът може да се опре, са предоставените от запитващата юрисдикция. При тези обстоятелства считам, че във всички случаи Съдът не следва да предлага евентуални реформи на компетентните органи, особено ако се вземат предвид многообразието на механизмите и способите за защита,

²⁶ В заключението си по дело К.В. и F.S. (Служебно разглеждане в наказателноправната област) (C-660/21, EU:C:2023:52, т. 64 и 65) обръщам внимание на факта, че френското законодателство в областта на наказателното производство дава възможност да се изключат данни и доказателства, получени в нарушение на разпоредбите на правото на Съюза, в случая на членове 3 и 4 от Директива 2012/13. Поддържам тезата, че съществуването на такива процесуални правила, които гарантират ефективността на правото на Съюза, и забраната запитващата юрисдикция служебно да разглежда възражение за недействителност на процесуалните действия, основано на късното уведомяване на двамата обвиняеми за правото им да запазят мълчание, не нарушава принципа на ефективност.

познати в различните държави членки, за да се осигури транспонирането на Директиви 2012/13 и 2013/48. Ролята на Съда в настоящото дело трябва по-скоро да се ограничи до разглеждане на въпроса дали упражняването на правото на ефективни правни средства за защита е практически невъзможно или прекомерно трудно. С оглед на наличната информация *на този въпрос следва да се отговори отрицателно.*

74. Струва ми се, че анализ в светлината на членове 47 и 48 от Хартата, на които се позовава запитващата юрисдикция, не може да промени този извод. Що се отнася особено до член 47 от Хартата, който гарантира правото на ефективна съдебна защита, следва да се припомни, че правото на Съюза по принцип не принуждава държавите членки да въведат различни от установените в националното право правни средства за защита пред техните национални съдилища, за да се гарантира защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза. Положението е различно, ако от структурата на разглеждания национален правен ред личи, че няма никакво средство за защита пред съд, който да позволява дори и инцидентно да се гарантира спазването на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза²⁷. Както обаче признава самата запитваща юрисдикция, разглежданият случай не е такъв.

75. Поради изложените в предходните точки съображения съм склонен да заключа, че българската правна уредба в областта на наказателното производство, така както е тълкувана от националните съдилища, *не поражда съмнения с оглед на принципа на ефективност.* Този принцип допуска съдебен контрол на принудителен способ като обиска само по отношение на формалните изисквания, без да се проверява дали са спазени правата, произтичащи от Директиви 2012/13 и 2013/48, разглеждани в светлината на основните права, *стига това спазване да може да бъде проверено от съда, който разглежда делото по същество в рамките на наказателното производство,* който ще се произнесе по вината на АВ. Запитващата юрисдикция, която е запозната пряко с приложимите процесуални правила, трябва обаче да извърши надлежните проверки и при необходимост да изведе всички необходими последици, за да гарантира ефективността на правото на Съюза.

76. В този контекст е важно да се припомни, че в съответствие с постоянната практика на Съда във всички случаи, когато от гледна точка на съдържанието си разпоредбите на една директива изглеждат безусловни и достатъчно точни, частноправните субекти могат основателно да се позовават на тях пред националния съд срещу държавата, ако тя се въздържа да транспонира в предвидения срок директивата в националното право или ако транспонирането е неправилно²⁸. В своята практика Съдът е приел, че член 8, параграф 2 от Директива 2012/13 и член 12 от Директива 2013/48, както и член 47 от Хартата са ясни, безусловни и точни разпоредби²⁹. Следователно те имат директен ефект. От това следва, че лицата, които са фактически „заподозрени“ по силата на българското право — като АВ по делото в главното производство — трябва да могат да се позоват пряко на правните средства за защита, предвидени в член 8, параграф 2 от Директива 2012/13 и в член 12 от Директива 2013/48 във връзка с членове 47 и 48 от Хартата.

²⁷ Решение от 14 май 2020 г., Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU и C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, т. 143).

²⁸ Решение от 1 юли 2010 г., Gassmayr (C-194/08, EU:C:2010:386, т. 44 и 45).

²⁹ Решение от 19 септември 2019 г., Районна прокуратура Лом (C-467/18, EU:C:2019:765, т. 57 и 58).

4. Отговор на четвъртия преюдициален въпрос

77. С оглед на гореизложеното предлагам на четвъртия преюдициален въпрос да се отговори, че правото на Съюза, и по-конкретно принципът на ефективност, допуска държава членка да ограничи съдебния контрол върху принудителните способности за събиране на доказателства до тяхната формална законосъобразност, ако впоследствие, в рамките на наказателното производство, съдът, който разглежда делото по същество, е в състояние да провери дали правата на засегнатото лице, произтичащи от Директиви 2012/13 и 2013/48, във връзка с членове 47 и 48 от Хартата, са били гарантирани.

Д. По третия преюдициален въпрос

1. Предложение за преформулиране на въпроса

78. С третия си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали принципите на законност и на забрана за произволно прилагане, както и Директива 2013/48, и по-конкретно член 3, параграф 3, буква б) от нея, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, по силата на която само лицата, формално привлечени като „обвиняеми“, могат да се ползват от произтичащите от тази директива права, при условие че моментът на това привличане е оставен на преценката на разследващия орган.

79. Струва ми се, че отговорът на този въпрос следва ясно от анализа на предходните въпроси. Както вече посочих в настоящото заключение³⁰, тълкуване, според което упражняването на правата, гарантирани от Директиви 2012/13 и 2013/48, трябва изцяло да зависи от приемането на „формален“ акт на националните органи, би било произволно ограничително и не би осигурило ефективното упражняване на правата, закрепени в тези директиви. Всъщност изглежда несъвместимо с изискването, посочено в член 3, параграф 2 от Директива 2013/48, а именно засегнатото лице да разполага с достъп до адвокат „без неоправдано забавяне“³¹, ефективното упражняване на това право да зависи единствено от преценката на компетентните органи.

80. Макар на пръв поглед третият въпрос да изглежда излишен предвид гореизложените съображения, важно е да се припомни, че в отговора си Съдът непременно ще трябва да вземе предвид конкретните обстоятелства по спора в главното производство, а именно факта, че той се отнася до искането за последващо одобрение от съда на обиска и изземването на веществата, намерени в АВ. По-долу ще разгледам третия въпрос, като взема предвид тези обстоятелства. От тази гледна точка изглежда, че целта на поставения от запитващата юрисдикция въпрос е по-скоро да се установи дали член 3 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява да се извърши личен обиск и изземване на забранени от закона вещи, без засегнатото лице да има право на достъп до адвокат.

81. Ако Съдът трябва да тълкува третия въпрос в предложения смисъл, следва в самото начало да се обърне внимание на факта, че член 3, параграф 2 от Директива 2013/48 налага строги изисквания, доколкото предвижда, че заподозрените или обвиняемите трябва да

³⁰ Вж. точка 53 от настоящото заключение.

³¹ Вж. точка 56 от настоящото заключение.

имат достъп до адвокат „без неоправдано забавяне“ и „във всички случаи“, *считано от момента на настъпването на по-ранното от четири конкретни събития, изброени в букви а)–г) от тази разпоредба.* Като се има предвид, че обискът и изземването на забранени от закона вещи като такива не фигурират сред събитията, посочени във въпросната разпоредба, по принцип би следвало да се изключи нарушение на правото на достъп до адвокат, освен ако обстоятелствата по случая съответстват на критериите за едно или няколко от посочените конкретни събития, което запитващата юрисдикция трябва да провери. Следните съображения могат да бъдат полезни на запитващата юрисдикция за целите на прилагането на същата разпоредба.

2. По правото на достъп до адвокат, преди заподозряното лице да бъде разпитано от полицията

82. Съгласно член 3, параграф 2, буква а) от Директива 2013/48 заподозрените или обвиняемите имат право на достъп до адвокат, *„преди да бъдат разпитани от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган“.* Тази разпоредба кодифицира практиката на ЕСПЧ³², по силата на която правото на справедлив съдебен процес, закрепено в член 6, точка 1 от ЕКПЧ, изисква по принцип достъпът до адвокат да бъде разрешен *още при първия разпит* на заподозрян от полицията, освен ако се докаже, с оглед на обстоятелствата в конкретния случай, че съществуват наложителни причини за ограничаване на това право³³. От акта за преюдициално запитване е видно, че след обиска АВ е разпитан в полицейското управление, като по време на разпита е дал обяснения и е потвърдил писмено самопризнанието си. Изглежда обаче, че АВ не е бил уведомен за правото си на достъп до адвокат и не е упражнил ефективно това право, което е проблематично с оглед на гарантираните от Директива 2013/48 права. Считам, че подобен начин на действие от страна на органите, провеждащи наказателните разследвания, не може да се счита за съответстващ на изискванията на тази директива.

3. По правото на достъп до адвокат без неоправдано забавяне след задържането на заподозрения

83. Независимо от изложените съображения се поставя въпросът дали АВ е можел да се позове на правото си на достъп до адвокат към момента на обиска, въпреки че тази принудителна мярка не е изрично спомената в член 3, параграф 2 от Директива 2013/48. Според мен случаят би бил такъв, ако положението, в което се е намирал АВ, може да се разглежда като „задържане“ в съответствие с хипотезата, визирана в член 3, параграф 2, буква в) от тази директива. Тъй като актът за преюдициално запитване не съдържа никаква ясна информация в това отношение, самата запитваща юрисдикция ще трябва да провери дали обстоятелствата по делото в главното производство могат да бъдат квалифицирани като „задържане“ по смисъла на тази разпоредба.

³² Вж. в този смисъл *Mitsilegas*, V. EU Criminal Law, Hart Publishing, Oxford 2022, (2e éd.), p. 267.

³³ ЕСПЧ, 27 ноември 2008 г., *Salduz c/у Турция* (СЕ:ЕCHR:2008:1127JUD003639102, § 55).

а) Съображения в хипотезата, при която обискът е бил извършен при пътната проверка

84. От една страна, някои данни показват, че претърсването е извършено *in situ*, на пътя, след като лекият автомобил е бил спрял от полицията и подложен на проверка. Струва ми се, че в подобна хипотеза не може разумно да се приеме, че АВ е бил задържан. Всъщност такава мярка на принуда, предприета при условията на неотложност, непосредствено след като са се появили улики, че е извършено престъпление, според мен не може да се приравни на „задържане“. Не трябва да се забравя, че АВ *не е бил нито формално задържан, нито разпитан при задържане от полицията*, а просто е бил спрял при пътна проверка. Въпреки че АВ не е бил свободен да избегне пътната проверка, обстоятелствата в конкретния случай не разкриват *никакво съществено ограничение на неговата свобода на действие*. Струва ми се, че всяка преценка в обратния смисъл не само би била в разрез с текста на член 3, параграф 2, буква в) от Директива 2013/48, но и би могла непропорционално да разшири приложното му поле, още повече че такъв подход не е необходим за осигуряването на ефективна защита на основните права в рамките на наказателно разследване, както ще обясня по-нататък.

85. Както посочих в настоящото заключение, правата, гарантирани с Директиви 2012/13 и 2013/48, представляват израз на правото на справедлив съдебен процес в областта на наказателното право³⁴. В този контекст следва да се посочи практиката на Съда, по силата на която Директива 2013/48 цели да насърчи по-конкретно правото на всеки да бъде съветван, защитаван и представяван, прогласено в член 47, втора алинея от Хартата, и правото на защита, гарантирано от член 48, втора алинея от същата³⁵. Впрочем следва да се отбележи, че в съответствие със съображение 12 от Директива 2013/48 тя се основава на правата, предвидени в Хартата, и по-специално членове 6, 47 и 48 от нея, като развива членове 5 и 6 от ЕКПЧ съгласно тълкуването им от ЕСПЧ. От това следва необходимостта разпоредбите на тази директива да се тълкуват в светлината на член 6, точка 3, буква с) от ЕКПЧ, който изрично предвижда правото да се ползва адвокатско съдействие.

86. В това отношение ще припомня, че според ЕСПЧ обискът при пътна проверка, при който има самоуличаващи изявления, не разкрива никакво съществено ограничение на свободата на действие на съответното лице, което да е достатъчно, за да се задейства изискване за правна помощ още на този етап на производството. Важно е да се отбележи фактът, че ЕСПЧ се основава по същество на същите мотиви, изложени в точка 84 от настоящото заключение, а именно *липсата на формално задържане или на разпит при задържане от полицията на засегнатото лице*, тоест на мерки, включващи задържане, които могат да обосноват намесата на адвокат. С оглед на гореизложените съображения считам, че извършването на обиск на пътя при пътна проверка, без да е била ползвана правна помощ, само по себе си не представлява нарушение на член 3, параграф 2, буква в) от Директива 2013/48.

³⁴ Вж. точка 30 от настоящото заключение.

³⁵ Решение от 5 юни 2018 г., Колев и др. (С-612/15, ЕУ:С:2018:392, т. 104).

б) Съображения в хипотезата, при която обискът е извършен в полицейското управление

87. За разлика от това, не би могла да се изключи различна преценка, ако обискът беше извършен, докато АВ е бил задържан, например ако този обиск се беше състоял в полицейския участък. В такъв случай би могло да се поддържа, че на АВ е трябвало да бъде предоставено право на достъп до адвокат „без неоправдано забавяне“, тъй като положението му би попадало в приложното поле на член 3, параграф 2, буква в) от Директива 2013/48. Запитващата юрисдикция ще трябва при необходимост да вземе предвид редица критерии, които ще изложи в следващите точки, за да определи дали в случая е налице „задържане“ по смисъла на тази разпоредба.

88. Струва ми се, че практиката на ЕСПЧ по тълкуването на член 5, точка 1 от ЕКПЧ е особено релевантна, като се има предвид, че тази разпоредба изброява изчерпателно основанията, на които едно лице може да бъде лишено от свободата си. Като прогласява „правото на свобода“, тя не прави препратка към обикновените ограничения на свободата на придвижване, които попадат в обхвата на член 2 от Протокол № 4 към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи относно признаването на някои права и свободи, различни от вече включените в Конвенцията и в допълнителния протокол към нея, съставен в Страсбург на 16 септември 1963 г., а се отнася до физическата свобода на личността; целта на тази разпоредба е да се гарантира, че никой няма да бъде лишен произволно от това право³⁶. Съгласно буква с) от тази точка 1 такъв е случаят при „законен арест“ „или „лишаване от свобода“ на засегнатото лице с цел да се осигури явяването му пред компетентния съдебен орган при обосновано подозрение, че то е извършило престъпление. Струва ми се, че положението на АВ попада в тази хипотеза, независимо от факта че разглежданото производство се отнася само до предварителен етап от наказателното производство, а именно до последващото одобрение от съда на предприетите спрямо него принудителни мерки. Целта на тези мерки е именно да се съберат необходимите доказателства, за да може да се прецени дали трябва да се образува наказателно производство срещу засегнатото лице. При това положение следва да се приеме, че *разглежданото съдебно производство се вписва в наказателното производство* като цяло, така че член 5, точка 1 от ЕКПЧ е приложим в конкретния случай.

89. Що се отнася до посоченото по-горе понятие „лишаване от свобода“, следва да се отбележи, че то има едновременно *обективен аспект*, а именно затварянето на лице в ограничено пространство за немалък период от време, и *субективен аспект*, т.е. факта, че то не е изразило валидно съгласие да бъде затворено³⁷. Сред обективните елементи, които трябва да се вземат предвид, са възможността за напускане на мястото на задържане, интензивността на надзора и контрола, упражняван върху пътуванията на задържаното лице, степента на изолираност на това лице и възможностите за осъществяване на социални контакти, които му се предоставят³⁸. ЕСПЧ постановява, че трябва да се изхожда от конкретното положение на индивида и да се вземат предвид съвкупност от критерии като вида, продължителността, последиците и начина на изпълнение на разглежданата мярка³⁹. Според ЕСПЧ разграничението, което следва да се направи между „лишаване“ от и „ограничаване“ на свободата, е само в степента или интензитета, а не по естеството или същността. Класирането в едната или другата от тези категории понякога би се оказало

³⁶ ЕСПЧ, 23 април 2015 г. François c/у Франция (СЕ:ЕCHR:2015:0423JUD002669011, § 47).

³⁷ ЕСПЧ, 17 януари 2012 г., Станев c/у България (СЕ:ЕCHR:2012:0117JUD003676006, § 117).

³⁸ ЕСПЧ, 16 юни 2005 г., Storck c/у Германия (СЕ:ЕCHR:2005:0616JUD006160300, § 73).

³⁹ ЕСПЧ, 23 февруари 2017 г. De Tommaso c/у Италия (СЕ:ЕCHR:2017:0223JUD004339509, § 80).

трудно, защото в някои крайни случаи то е въпрос на чиста преценка. Въпреки това е наложително да се направи избор, като се има предвид, че от него зависи приложимостта или неприложимостта на член 5 от ЕКПЧ⁴⁰. Наличието на елемент на принуда при упражняването на полицейски правомощия за задържане и обиск сочи „лишаване от свобода“, независимо от кратката продължителност на тези мерки⁴¹. Фактът, че дадено лице не е оковано с белезници, лишено от свобода или по друг начин физически ограничено, не би представлявал решаващ елемент при произнасянето по наличието на „лишаване от свобода“⁴².

90. Вследствие на това ЕСПЧ приема, че е налице „лишаване от свобода“ по смисъла на член 5, точка 1, буква с) от ЕКПЧ, когато засегнатото лице е напълно лишено от свобода на придвижване, макар задържането и обискът му да са били за кратко. Достатъчно е засегнатото лице да е било принудено да остане там, където е било, и да е подложено на обиск⁴³, а при отказ да е било изложено на арест, полицейско задържане и/или наказателно преследване⁴⁴. Използването на сила от полицията е определящ фактор за квалификация в този смисъл, по-конкретно при транспортирането на съответното лице до полицейското управление или задържането му на посоченото място⁴⁵. ЕСПЧ приема, че забраната за напускане на полицейското управление без разрешение е показателна за наличието на елемент на принуда, който може да отговаря на критериите, наложени от член 5, точка 1, буква с) от ЕКПЧ⁴⁶.

в) Проверките, които запитващата юрисдикция трябва да извърши

91. При липсата на по-точна информация в преюдициалното запитване относно положението, в което се е намирал АВ в полицейското управление, изглежда абсолютно необходимо да се поиска от запитващата юрисдикция да извърши необходимите проверки. Считам, че ако установи, че обискът е извършен *при пътна проверка* в положение като описаното в точка 84 от настоящото заключение, тя би трябвало да е в състояние да изключи нарушение на правото на достъп до адвокат, закрепено в член 3, параграф 2, буква в) от Директива 2013/48. Всъщност при липсата на значително ограничение на свободата на действие на АВ според мен подобно положение не може да се квалифицира като „лишаване от свобода“.

92. За сметка на това запитващата юрисдикция би трябвало по принцип да може да направи извода, че е налице нарушение на посоченото право, в случай че обискът е извършен *в полицейското управление* при обстоятелства, представляващи „лишаване от свобода“ съгласно посочените в предходните точки от настоящото заключение критерии. При това положение следва да се уточни, че от дълго време в практиката на ЕСПЧ се признава, че при изключителни обстоятелства правната помощ може да бъде отложена или временно ограничена. От тази съдебна практика обаче е видно, че дори когато наложителни причини

⁴⁰ ЕСПЧ, 9 април 2019 г. Tarek и Dere c/у Турция (ECLI:CE:ECHR:2019:0409JUD007047212, § 53).

⁴¹ ЕСПЧ, 21 юни 2011 г., Шимоволос c/у Русия (CE:ECHR:2011:0621JUD003019409, § 50).

⁴² ЕСПЧ, 23 юли 2013 г., М.А. c/у Кипър (CE:ECHR:2013:0723JUD004187210, § 193).

⁴³ ЕСПЧ, 11 октомври 2016 г., Каспаров c/у Русия (CE:ECHR:2016:1011JUD005365907, § 46).

⁴⁴ ЕСПЧ, 12 януари 2010 г., Gillan и Quinton c/у Обединеното кралство (CE:ECHR:2010:0112JUD000415805, § 57).

⁴⁵ ЕСПЧ, 24 юни 2008 г., Фока c/у Турция (CE:ECHR:2008:0624JUD002894095, § 78).

⁴⁶ ЕСПЧ, 26 юни 2014 г., Крупко и др. c/у Русия (CE:ECHR:2014:0626JUD002658707, § 36).

могат по изключение да обосноват отказа на достъп до адвокат, подобно ограничение — независимо от обосновката му — не трябва да уврежда неоправдано правата, произтичащи от член 6 от ЕКПЧ⁴⁷.

93. ЕСПЧ подчертава, че правото на защита по принцип ще бъде безвъзвратно накърнено, когато уличаващи изявления, дадени по време на полицейски разпит, проведен без възможност за достъп от адвокат, се използват за обосноваване на осъдителна присъда⁴⁸. Следователно запитващата юрисдикция ще трябва да установи дали по изключение е било оправдано от наложителни причини да се ограничи правото на достъп до адвокат, като същевременно се вземат предвид последиците от такова ограничение за справедливостта на процеса като цяло. За целите на настоящия анализ следва да се отбележи, че фактическата обстановка, както е видна от преписката, не разкрива никаква наложителна причина, която може да обоснове отказа за предоставяне на правна помощ.

94. Накрая, за изчерпателност следва да се отбележи, че доколкото административна или съдебна практика по принцип е отражение на действащата национална правна уредба, освен ако става въпрос за изолирано нарушение на националното право, изводите, които запитващата юрисдикция ще направи въз основа на преценката на фактите, би трябвало също да ѝ позволят да установи дали член 3, параграф 2, буква в) от Директива 2013/48 допуска разглежданата национална правна уредба.

4. Отговор на третия преюдициален въпрос

95. Поради гореизложените съображения на третия преюдициален въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 2 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява извършването на личен обиск и изземване на забранени от закона вещи, без засегнатото лице да има право на достъп до адвокат без неоправдано забавяне при „разпит“ от полицията (събитие, посочено в буква а) от този параграф) или след „задържане“ (събитие, посочено в буква в). Запитващата юрисдикция следва да прецени дали обстоятелствата по главното производство попадат в една от тези две хипотези.

VI. Заключение

96. В светлината на всички изложени по-горе съображения предлагам на Съда да отговори на преюдициалните въпроси, поставени от Районен съд Луковит (България), както следва:

„1) Фактическите ситуации, в които при разследване срещу лице, заподозряно в извършване на престъпление, са предприети принудителни действия като личен обиск и/или изземване, попадат в приложното поле на Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство и на Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане.

⁴⁷ ЕСПЧ, 13 септември 2016 г., Ibrahim и др. с/у Обединеното кралство (СЕ:ЕCHR:2016:0913JUD005054108, § 225).

⁴⁸ ЕСПЧ, 12 май, 2017 г., Симеонови с/у България (СЕ:ЕCHR:2017:0512JUD002198004, § 116).

- 2) Понятието „заподозрян“ по смисъла на Директиви 2012/13 и 2013/48 е самостоятелно понятие на правото на Съюза. Лице, което е *de facto* заподозряно в извършването на престъпление, има качеството на „заподозрян“ по смисъла на тези директиви, дори ако националното право не познава тази процесуална фигура и не предоставя на заподозрения дължимите му права. Посочените директиви не допускат национално законодателство и практика, по силата на които правото на защита възниква едва от момента, в който съответното лице е формално привлечено като „обвиняем“, тъй като това действие се извършва, като предварително условие за прилагането на предвидените в националното право процесуални права и гаранции, при пълно зачитане на дискреционното правомощие на разследващия орган, който не е длъжен да уведоми фактически заподозряното лице за подозренията срещу него в най-кратки срокове.
- 3) Правото на Съюза, и по-конкретно принципът на ефективност, допуска държава членка да ограничи съдебния контрол върху принудителните способности за събиране на доказателства до тяхната формална законосъобразност, ако впоследствие в рамките на наказателното производство, съдът, който разглежда делото по същество, е в състояние да провери дали правата на засегнатото лице, произтичащи от Директиви 2012/13 и 2013/48, във връзка с членове 47 и 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз, са били гарантирани.
- 4) Член 3, параграф 2 от Директива 2013/48 не допуска национална правна уредба, която позволява извършването на личен обиск и изземване на забранени от закона вещи, без засегнатото лице да има право на достъп до адвокат без неоправдано забавяне при разпит от полицията или след задържане. Запитващата юрисдикция следва да прецени дали обстоятелствата по главното производство попадат в една от тези две хипотези“.